

KAMPEN OM HISTORIEN

Én løsning: Orbán's løsning

Med Viktor Orbán i spidsen for 'mafiastaten Ungarn' gentager historien sig: Stærke kræfter forsøger at fremstille landets situation som en Rubiks terning, hvor der kun er én mulig løsning. To aktuelle bøger viser fra hver sit perspektiv, at virkeligheden er langt mere kompleks

Af Lasse Skytt, Budapest

Der var noget symbolsk over det, da Ungarns premierminister Viktor Orbán i 2014 overrakte Ernő Rubik, den ungarske opfinder af Rubiks terning, landets mest prestigefulde ærespris. På bordet foran dem lå én af de berømte terninger, som var løst, sådan så hver af dens seks sider havde ens farver: rød, hvid, grøn og så videre.

Rubiks terning er et logikmanifesterende legetøj med én absolut løsning. Men hvor filosofien bag terningen i teorien er genial, så symboliserer den samtidig en frygtelig politisk idé, nemlig idéen om én sandhed, én måde at gøre tingene på. Og som terningen lå dér i sin absolutte form, mindede den om, hvordan Orbán selv, siden han kom til magten i 2010, har opbygget et absolut politisk system, der ikke giver plads til alternativer. En ekstrem tendens, der har kendetegnet Ungarn gennem næsten 100 år.

I to aktuelle bøger analyseres det, hvad der historisk, socialt og politisk ligger til grund for, at det er lykkedes for Orbán og hans Fidesz-parti at erobre enhver politisk dagsorden de seneste seks år – blandt andet ved at omskrive de ungarske valglove, gøre sig til fortalere for beskyttelsen af Europas ydre grænser samt ændre forfatningen for at kunne kontrollere landets medier, banker, domstole og andre samfundsinstitutioner.

Orbán's fortolkninger mobiliserer

I den ene bog, *The Hungarian Patient*, diagnosticerer sociologen Péter Krasztev – med bidrag fra en række andre ungarske professorer – landets aktuelle situation i lyset af en hundredårig 'sygdomshistorie'.

Ud fra deisen 'Du skal kende din fortid for at kunne forstå din nutid' henvender bogen sig i udgangspunktet primært til de antiautoritære bevægelser og aktivister, som uden held har forsøgt at yde modstand mod Orbán's regime de senere år, fordi de ikke har formået at forny

sig selv. Men den fortæller samtidig historien om et land, der har nogle dybe historiske sår, som aldrig er helet, fordi der aldrig er opnået konsensus om betydningen af begivenheder som Trianon-traktaten i 1920, hvor Ungarn mistede to tredjedele af dets territorium og tre ud af fire af dets indbyggere til andre lande.

Om betydningen af Ungarns rolle under Anden Verdenskrig, hvor man i håb om at genskabe fordums storhed stillede sig på tyskernes side og tabte igen. Eller om betydningen af revolutionen i 1956, der begyndte som en kamp for frihed fra det sovjetiske kommuniststyre, men endte som endnu et blodigt nederlag.

I bogen efterlyser Krasztev en diskussion, der kunne føre frem mod en højere grad af historisk konsensus blandt ungarerne, frem for at den stærkeste tromler sin version igennem som den absolutte sandhed.

»Som repræsentant for dem, der vil gøre op med fortidens forfærdeligheder, får Orbán en masse ungarere til at føle, at dette er de ægte ungarske værdier. Historie kan mobilisere befolkningen og bruges politisk, og Orbán bruger den ungarske historie til at skaffe opbakning til de nationalkonservative værdier, han står for,« siger Péter Krasztev og tilføjer, at der særligt på højrefløjen hersker en tolkning af, at Ungarn er blevet dårligt behandlet gennem historien.

»Tendensen til at give andre skylden frem for at kigge indad er dominerende blandt en stor del af ungarerne,« konstaterer han.

Et mentalt opdelt land

Med inspiration fra den russiske historiker Alexander Achiezer peger Péter Krasztev desuden på, at ungarere har et splittet sind, hvorfor de fortolker landets tragiske historie ud fra en mental dobbelthed.

»Ungarerne har ikke bearbejdet fortidens skæbner, fordi landets kontinuitet altid er blevet afbrudt af nye tragiske begivenheder. Ungarernes to sameksisterende og ofte komplet modstridende fortolkninger af de samme begivenheder skaber en opdeling af samfundet. Og Orbán udnytter dette spil til perfektion,«

siger forfatteren og eksemplificerer det med premierministerens tale på nationaldagen den 15. marts i år.

Her præsenterede Orbán en absolut fortolkning af ungarsk historie for at forklare ungarerne, hvem der er 'os' – patrioter, nationalister og moderate frihedskæmpere – og hvem der er 'de andre' – internationalister, EU-støtter og fremmede lejesoldater under kommunismen.

»Under talen udviskede Orbán ganske enkelt grænsen mellem EU og det tidligere Sovjetunionen ved at kalde begge for 'internationalister, der har invaderet vores nationalstat'. Men i virkeligheden er det tvetydige historiske narrativ og Ungarns manglende evne til at se fortidens imperialistiske, nazistiske og kommunistiske begivenheder i øjnene aldrig blevet italesat eller diskuteret,« siger Péter Krasztev og erkender, at heller ikke *The Hungarian Patient*, der både er udgivet på ungarsk og på engelsk, formåede at skabe rum for en sådan refleksion.

»Det var primært aktivister og intellektuelle, der reagerede på bogen, hvorimod de politiske ledere og andre beslutningstagere beholdt sig fuldstændig tavst, selvom de havde fået bogen tilsendt. Derfor foregik der blot en diskret diskussion af bogen, der ikke førte til noget,« lyder det fra forfatteren.

Han uddyber, at den dobbelte tankegang også har påvirket det institutionelle Ungarn, hvor der eksisterer en dobbelthed på praktisk talt alle samfundsniveauer: På kunstområdet, i sundhedssektoren og på politi- og retsområdet er der altid både en officiel og en semiofficiel eller alternativ måde at gøre tingene på, og normalt er tilliden til den officielle version meget lav.

»Så man kan sige, at Ungarn er et to-i-ét-land, og dets to sider ved mindre om hinanden end om resten af verden,« mener Péter Krasztev.

Kun loyalitet til den politiske familie

I bogen *Post-Communist Mafia State*, der udkom på engelsk tidligere i år og er skrevet af sociologen Bálint Magyar, analyseres og kritiseres det Orbán-ledede samfundssystem fra et andet perspektiv end Krasztevs, nemlig ved hjælp af en minutøs gennemgang af stort set alle led i det aktuelle ungarske samfundsmaskineri. Magyar betegner Ungarn som en mafiastat og begrundet denne definition ud fra en lang række faktorer.

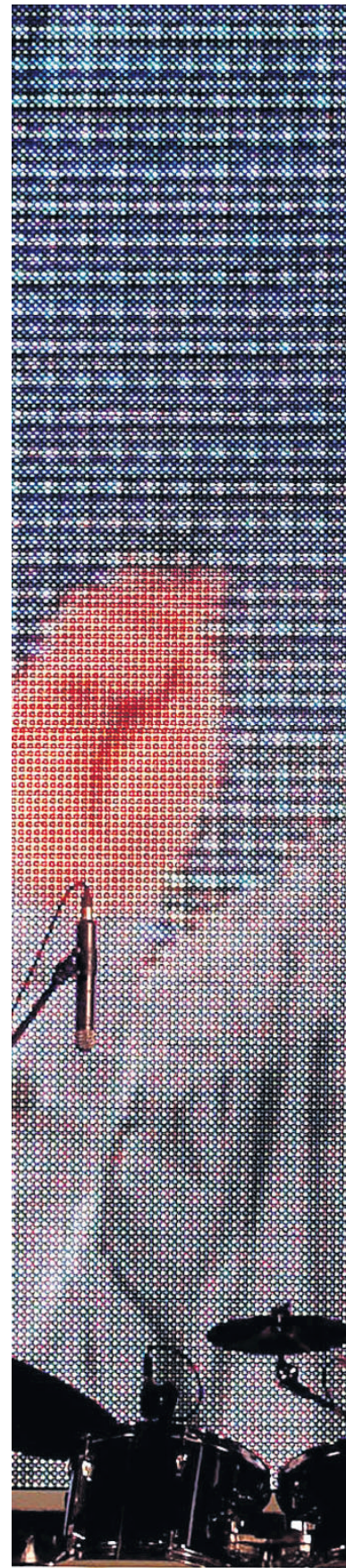
Nedslag i Ungarns historie

Skelsættende årstal og historiske perioder, som direkte eller indirekte har indflydelse på landets situation i dag

1500-tallet Dele af Ungarn bliver erobret af og indlemmet i Det Osmanniske Rige, men ungarerne ender med at vinde 'kampen mod islam'. Flere iagttagere har senere sammenlignet disse historiske begivenheder med Ungarns nuværende modstand mod islam og muslimsk indvandring.

1920 Med Trianon-traktaten mister Ungarn størstedelen af sit geografiske territorium og befolkning til de omkringliggende lande. Regeringens højreorienterede støtteparti, Jobbik, holder i dag sørgemarcher på årsdagen den 4. juni, hvor tilhængerne hævder, at territorierne i Rumænien, Slovakiet og Serbien stadig tilhører Ungarn.

1944 Ungarn besættes af tyskerne, og det ungarske Pilekorsparti deporterer op mod 500.000 jøder til de nazistiske koncentrationslejre. Ifølge en nylig undersøgelse har hver tredje ungarer i dag antisemitiske holdninger.





Viktor Orbán da han i 2004 som leder af Fidesz-partiet en overgang var i opposition. Orbán var premierminister i 1998-2002 og har i denne omgang været det siden 2010. I de snart to årtier, Orbán har været en af Ungarns mest markante politiske skikkelser, har han aktivt brugt fortolkning af historien til at påvirke nutiden.
Foto: Lajos Soos/Polfoto

»Ungarn er det eneste land i Europa, der lever op til betegnelsen mafiastat,« siger Bálint Magyar og understreger, at en mafiastat er forskellig fra både diktatur, autokrati eller oligarki, men at det rummer træk fra den slags styreformer. Magyar mener, modsat Krasztev, ikke, at den nuværende situation kan spores længere tilbage end Murens Fald.

»Situationen i dag kan ikke sammenlignes med noget, vi har set før. Udviklingen skyldes hovedsageligt den socialistiske regerings fiasko i perioden 1990-2010, den udbredte korruption, den finansielle krise i 2008, en fejlslagen velfærdspolitik samt fraværet af liberale partier på det politiske spektrum,« siger han og uddyber:

»Fidesz er en politisk bevægelse, der har erobret magten over staten. Det hele foregår inden for en adopteret politisk familie, og det er et kulturelt mønster, hvor aktører ikke føler sig forpligtet til at skabe et bedre Ungarn, men hvor solidaritet kun udvises overfor familien, der er loyale mod 'the godfather',« siger Magyar med henvisning til Viktor Orbán.

Eksempelvis har Fidesz nationaliseret uddannelsessystemet og skabt en orden, hvor alle skolers rektorer udpeges af politikere.

»Der er 5.000 skoler i Ungarn, så der er tale om enormt mange rektorer, og de er alle uden reelle rettigheder til at ansætte lærere. Hvis nogen kritiserer regeringen, kan denne person let spores, og vedkommende vil aldrig få et job noget sted i Ungarn,« siger Magyar.

Netop lærere har været blandt de skarpeste kritikere af regeringen, siden Fidesz kom til magten, og det var ofte dem, der arrangerede demonstrationer og protester mod blandt andet nedskæringer.

»Men nu er lærerne bange for at deltage i demonstrationer, og det har bredt sig til andre faggrupper såsom sygeplejersker, læger og andre offentligt ansatte,« siger han.

Velargumenterede eksempler afvist som propaganda

Den manglende plads til diskussion og kritik af det ungarske samfund fik Bálint Magyar også selv at føle i forbindelse med udgivelsen af bogen. Forfatteren har en fortid som socialliberal politiker i 1990'erne, som han naturligvis ikke kan løbe fra, men på trods af bogens omtrent 150 detaljerige eksempler og dens akademiske tilgang og velargumenterede kritik mod Fidesz' korrupte metoder blev *Post-Communist Mafia State* af politikere på højrefløjen afvist som »løgnagtig propaganda«

med et »udelukkende politisk ærinde«. På venstrefløjen har partierne ifølge Magyar mere travlt med at kritisere hinanden end med at finde en fælles måde at bekæmpe Orbán på.

»Vi kommer længere og længere væk fra at kunne ændre systemet. Hvis du er kristen, og du ser præsten stjele penge fra kirkebøssen, så kræver det et overordentligt mod at afsløre ham, fordi han er en så stor autoritet med magt til at straffe dig,« lyder det fra forfatteren, der heller ikke er lykkedes med få igangsat en bredere diskussion af konsekvenserne af Orbán's såkaldte mafiastat.

Den ungarsk-amerikanske journalist og debattør Eva S. Balogh, der står bag nyhedsbrevet *Hungarian Spectrum*, har fulgt debatten om *Post-Communist Mafia State* tæt. Hun nævner, at bogen foruden ungarsk og engelsk også er udkommet på russisk, ligesom den til næste år udkommer den på polsk, italiensk og kinesisk.

»Der er altså interesse fra nogle af de lande, som Ungarn nok nødtigt vil sammenligne sig med, men som landet efterhånden minder mere om, end det minder om de fleste andre europæiske lande,« siger hun.

Eva S. Balogh er enig med Magyar i, at det var den finansielle krise i 2008, der endeligt banede vej for den nuværende regeringsform med stærkt centraliseret magt og en tilgang til politik, som er markant anderledes end – og nærmest modsætningen til – den klassiske 'give-and-take'-tilgang, man typisk ser i demokratier.

»I dag ser det ud til, at der kun er én løsning på landets problemer, og det er Orbán's løsning,« mener hun.

Så er vi tilbage ved Rubiks terning.

ibureauet@information.dk

'The Hungarian Patient' af Péter Krasztev. Udkom på engelsk på Central European University Press i 2015.

'Post-Communist Mafia State' af Bálint Magyar. Udkom på engelsk på Central European University Press i 2016.

1945-1989 De sovjetiske tropper 'befrier' Ungarn, og kommunisterne kontrollerer landet helt frem til Murens Fald. Med Kádár's såkaldte gullaschkommunisme betragtes landet dog som det mest vestligt orienterede land i den gamle østblok.

1956 Ungarerne starter en opstand mod regimet, men opstanden bliver få uger senere slået voldsomt ned af de sovjetiske styrker. I dag hersker der stadig mange forskellige fortolkninger af motivet bag revolutionen, som kostede op mod 50.000 ungarere livet og fik 250.000 til at flygte fra landet.

1989 Murens Fald baner vejen for Ungarns overgang fra kommunisme til demokrati. På få år oplever landet en heftig privatisering af sektorerne og massive udenlandske investeringer, samtidig med at en faldende levestandard og uindfrie forventninger skuffer befolkningen. Nedturen kulminerer med finanskrisen i 2008, der rammer Ungarn hårdere end de fleste andre europæiske lande.

2010-2016 Viktor Orbán og Fidesz kommer til magten med to tredjedele af sæderne i parlamentet. Det resulterer i en ændret forfatning, der øger kontrollen med medier, banker, domstole og andre institutioner. I oktober 2016 stemte et flertal af ungarerne nej til at ville følge EU's kvoter for omfordeling af flygtninge til Ungarn, men valgdeltagelsen var så lav (under de påkrævede 50 procent), at resultatet ikke er juridisk gyldigt.